

VAT

آسیب شناسی استرداد مالیات بر ارزش افزوده صادر کنندگان

معاونت مطالعات اقتصادی و آینده پژوهی
اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

تهیه شده در:

معاونت مطالعات اقتصادی و آینده پژوهی

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

فروردین ۱۴۰۴

**از طریق پست الکترونیکی زیر می‌توانید پیشنهادهای و نظرات اصلاحی خود را به واحد
مربوطه منعکس نمایید:**

economic_research@tccim.ir

مواضع این گزارش، الزاما مواضع اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران نیست.

استفاده از مطالب این گزارش با ذکر منبع بلامانع است.

خلاصه مدیریتی

مالیات بر ارزش افزوده به عنوان یکی از مهم ترین منابع درآمدی دولت ها، نقش اساسی در تأمین منابع مالی برای پروژه های عمومی، توسعه زیرساخت ها و بهبود خدمات اجتماعی ایفا می کند. این نوع مالیات با هدف کاهش آثار تورمی و ایجاد شفافیت در فرآیند تجاری به کار گرفته می شود. علی رغم مزایا و اهمیت مالیات بر ارزش افزوده برای دولت، یکی از چالش های کلیدی در پیاده سازی مالیات بر ارزش افزوده، موضوع استرداد مالیات است. اگر تولیدکنندگان و صادرکنندگان با پرداخت مالیات سنگین روبرو شوند ممکن است یا در سیاست های تولیدی و صادراتی خود تجدید نظر کنند و یا فعالیت های اقتصادی خود را به صورت غیرقانونی انجام دهند که دولت ها جهت پیشگیری از چنین مشکلی از سیاست تخفیف یا بخشودگی مالیاتی استفاده می کنند. در مواردی هم ممکن است به دلیل بعضی اشتباهات عمدی یا غیرعمدی، مالیات بیشتری از مودی گرفته شود. : طبق قانون استرداد مالیاتی، در مواردی که اشخاص مشمول تخفیف یا بخشودگی مالیاتی می شوند یا در مواردی که دریافت اشتباه مالیات محرز می گردد، مبالغ دریافتی قابلیت استرداد به مودی را دارند. اما برگشت دادن مالیات به دلایل مختلف با مشکلات و چالش هایی روبرو است که این موضوع منبع تنش های قابل توجه میان مراجع مالیاتی و مؤدیان است. اگر عوامل مختلف موثر بر این مشکلات و چالش ها به درستی ریشه یابی نشود عملکرد نظام مالیات بر ارزش افزوده را تضعیف خواهد کرد. عدم وجود سیستم مکانیزه، فقدان سیستم یکپارچه و نبود وحدت رویه در نظام مالیاتی کشور، امکان تقلبی بودن اظهارات مودیان و ساختگی بودن اسناد، عدم وجود نیروی انسانی ماهر و کارآزموده، عدم شفافیت استرداد مالیاتی و تاخیر در پرداخت حقوق مودیان صادرکننده از جمله عواملی مهمی است که احقاق حق را در ایران به تاخیر می اندازد و زمینه را برای بی عدالتی فراهم می نماید و ممکن است اعتماد به قانون و اجرای قانون بر مبنای خود اظهاری مودیان خدشه دار گردد.

با توجه به چالش ها و مشکلات متعدد در نظام مالیاتی، به ویژه در زمینه استرداد مالیات، باید رویکردی جامع و سیستماتیک برای اصلاحات در نظر گرفته شود. در این راستا، مجموعه ای از اصلاحات باید به طور هم زمان انجام شود تا به یک سیستم استرداد مالیاتی کارآمد، شفاف و منصفانه دست یابیم. بنابراین پیشنهاد می شود که مسئولین سازمان های مالیاتی در راستای اجرای یک سیستم یکپارچه و جامع، تسریع در پردازش و پرداخت استردادها، تقویت ارتباط بین گمرک و سازمان مالیاتی، شفاف سازی قوانین و مدارک مورد نیاز، کاهش پیچیدگی مستندها و فرآیندها، استقرار سیستم های نظارتی، تربیت و استفاده از نیروی کار ماهر و با تجربه مبادرت ورزند. در نهایت توصیه می شود قوانین و بخش نامه ها طوری اصلاح شوند که از موازی کاری و بروکراسی زائد جلوگیری کند.

Executive Summary

Value-added tax (VAT), as one of the most important sources of government revenue, plays a fundamental role in providing financial resources for public projects, infrastructure development, and improving social services. This type of tax is implemented with the goal of reducing inflationary effects and creating transparency in business processes. Despite the advantages and significance of VAT for governments, one of the key challenges in implementing VAT is the issue of tax refunds. If producers and exporters face heavy tax payments, they may either reconsider their production and export policies or carry out their economic activities illegally. To prevent such problems, governments use tax relief or exemption policies, and in some cases, due to unintentional or intentional errors, more tax may be collected from taxpayers. According to VAT refund laws, those who are entitled to tax relief or whose tax payments are found to be incorrect can have the amount refunded. However, refunding taxes for any reason faces problems and challenges, which is a source of significant tensions between tax authorities and taxpayers. If the various factors influencing these issues and challenges are not properly addressed, the performance of the VAT system will be weakened. The absence of an automated system, lack of an integrated system, and inconsistency in the country's tax policies, the possibility of fraudulent taxpayer declarations and fabricated documents, the lack of skilled and experienced human resources, lack of transparency in tax refunds, and delays in paying the dues of exporting taxpayers are significant factors that delay the realization of justice in Iran and create an environment for inequality. This may also undermine trust in the law and its enforcement based on self-declaration by taxpayers.

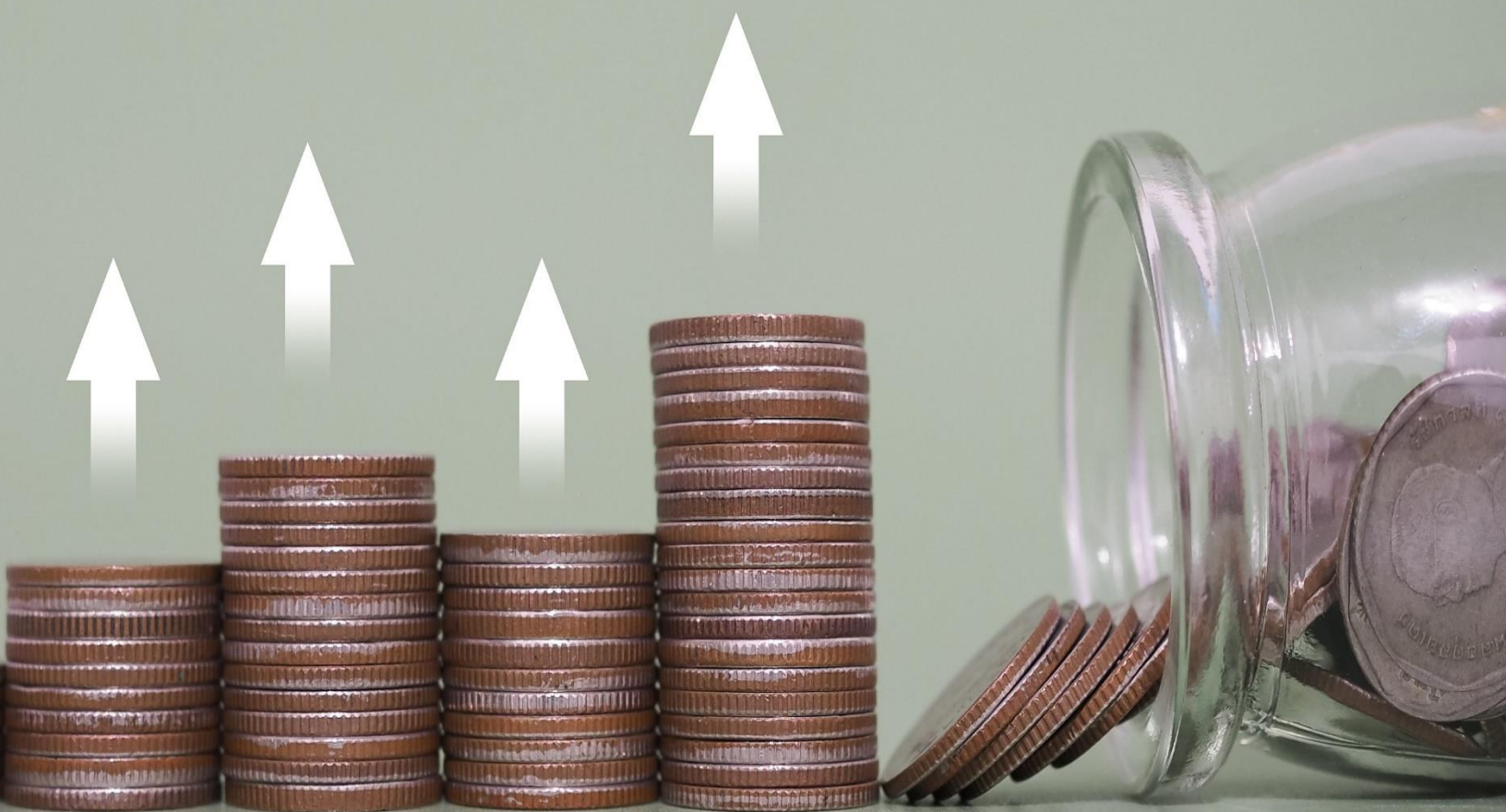
Given the numerous challenges and issues in the tax system, particularly regarding VAT refunds, a comprehensive and systematic approach to reform must be considered. In this regard, a series of reforms should be implemented simultaneously to achieve an efficient, transparent, and fair tax system. Therefore, it is recommended that officials of tax organizations work towards implementing an integrated and comprehensive system, speeding up the processing and payment of refunds, strengthening the relationship between customs and the tax organization, clarifying the required laws and documents, reducing the complexity of documentation and procedures, establishing monitoring systems, and training and utilizing skilled and experienced personnel. Finally, it is advised that laws and circulars be amended to prevent overlapping work and unnecessary bureaucracy.

فهرست مطالب

مقدمه.....	۶
۱. بررسی اجمالی قانون مالیات بر ارزش افزوده.....	۷
۲. استرداد مالیات بر ارزش افزوده.....	۱۰
۳. مشکلات و چالش‌های موجود در استرداد مالیات بر ارزش افزوده.....	۱۳
۴. مروری بر تجارب برخی کشورها در زمینه استرداد مالیات و ارائه راهکار برای ایران.....	۱۸
۵. نتیجه‌گیری و ارائه رویکردهایی برای بهبود عملکرد فرآیند استرداد مالیات بر ارزش افزوده ایران.....	۲۰
منابع.....	۲۲

مقدمه

رسیدگی به درخواست‌های استرداد مالیات بر ارزش افزوده در اغلب سازمان‌های مالیاتی کمتر توسعه یافته دنیا فرآیندی زمان‌بر و پرهزینه است که منجر به تعویق درخواست‌های استرداد و افزایش نارضایتی آن دسته از مودیانی می‌شود که به این ترتیب از سرمایه کاری خود محروم شده‌اند. بدین منظور با توجه به اهمیت نظام مالیات بر ارزش افزوده و چالش‌ها و مشکلات پیش‌روی اجرای استرداد مالیات بر ارزش افزوده، گزارش حاضر از رهگذر یک مطالعه تطبیقی، با هدف بررسی مشکلات و چالش‌های استرداد مالیات بر ارزش افزوده صادرکنندگان انجام شده است.

۱. بررسی اجمالی قانون مالیات بر ارزش افزوده

دولت‌ها برای توسعه اقتصاد کلان، تامین مخارج دولت و حفظ امنیت اجتماعی در کشور خود به منابع مالی هنگفتی نیاز دارند. مالیات یکی از مؤثرترین ابزارهایی است که برای جمع‌آوری وجوه لازم به عنوان درآمد برای هزینه‌های عمومی، بهبود زیرساخت‌ها، به‌عنوان یک تثبیت‌کننده اقتصاد عمل می‌کند و می‌تواند بر تخصیص منابع در یک کشور تأثیر بگذارد (پودل^۱، ۲۰۲۵). مالیات نه تنها منبع درآمدزایی است، بلکه ابزاری برای ترویج فعالیت‌های اقتصادی مانند سرمایه‌گذاری، تنظیم مصرف، کنترل تورم و غیره است (اودو^۲، ۲۰۲۲). مالیات‌ها به‌طور کلی به دو دسته مالیات‌های مستقیم و غیر مستقیم تقسیم می‌شوند. اگر مالیات مستقیماً بر درآمد شخصی یا شرکتی وضع شود، در این صورت مالیات مستقیم است (افونتاد^۳، ۲۰۲۰). این مالیات‌ها بر درآمد و فعالیت‌های مالیات‌دهندگان وضع شده و مستقیماً به دولت پرداخت می‌شوند (حکیم^۴، ۲۰۲۴). اما بار مالیاتی که بر مشتری نهایی تحمیل می‌شود، تحت عنوان مالیات‌های غیرمستقیم است. این مالیات‌ها شامل مالیات بر ارزش افزوده^۵ (VAT)، عوارض غیر مستقیم، مالیات گمرکی و غیره است. بر اساس مطالعه‌ای صورت گرفته در سال ۲۰۲۴ مالیات‌های غیرمستقیم ۴۲.۷۴ درصد و مالیات‌های مستقیم ۳۹.۷۴ درصد از کل درآمد کشور در حال توسعه را به خود اختصاص داده است (پودل، ۲۰۲۵).

مالیات بر ارزش افزوده درواقع مالیات بر مصرف بوده و در بیانی ساده، مالیاتی است که بر عرضه کالاها و خدمات وضع شده و فقط به‌طور غیرمستقیم از افرادی که چنین کالاها و خدماتی را مصرف می‌کنند دریافت می‌شود. ایده مالیات بر ارزش افزوده برای نخستین بار توسط ویلهلم فون زیمنس^۶، صنعتگر آلمانی در سال ۱۹۱۸ پیشنهاد شد. با این حال، این پیشنهاد اجرایی نشده و صرفاً یک پیشنهاد مفهومی بود. با این حال، اولین اجرای عملی این نوع مالیات در سال ۱۹۵۴ در فرانسه صورت گرفت. موریس لوره، کارمند اداره مالیات فرانسه، به‌طور جدی روی توسعه و اجرای این سیستم کار کرد و به همین دلیل اغلب او را «پدر VAT» می‌نامند. این نوع از مالیات، هم‌اکنون منبع اصلی درآمد بسیاری از کشورهایی است که هنوز در حال توسعه هستند.

در ایران برای نخستین بار لایحه مالیات بر ارزش افزوده از سوی دولت در سال ۱۳۶۶ تقدیم مجلس شورای اسلامی شد. این لایحه پس از طرح در صحن علنی مجلس و تصویب برخی مواد آن به دلیل شرایط ویژه

¹ Poudel

² Odu

³ Efuntade

⁴ Hakim

⁵ Value Added Tax (VAT)

⁶ Wilhelm von Siemens

اقتصادی ناشی از جنگ تحمیلی و با درخواست دولت، از دستور کار خارج و بازپس گرفته شد. در ادامه و در سال ۱۳۷۰ بخش امور مالی صندوق بین‌المللی پول در چارچوب برنامه‌های اصلاحی نظام مالیاتی ایران، اجرای نظام مالیات بر ارزش افزوده را به‌عنوان یکی از ابزارهای موثر در افزایش کارآمدی و اصلاح ساختار مالیاتی کشور پیشنهاد داد.

در نهایت در سال ۱۳۸۷ قانون مالیات بر ارزش افزوده به‌صورت آزمایشی و برای دوره‌ای پنج ساله توسط کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی به تصویب رسید. اجرای این قانون گامی مهم در راستای اصلاح نظام مالیاتی کشور تلقی شده و مزایایی در بحث شفاف‌سازی فعالیت‌های اقتصادی دارد که برخی از مهم‌ترین مزایای مالیات بر ارزش افزوده در جدول ۱۱ ارائه شده است.

جدول ۱. مزایای مالیات بر ارزش افزوده

ردیف	مزایا	شرح
۱	ایجاد منبع درآمدی پایدار و انعطاف‌پذیر برای دولت	از آنجایی که این مالیات بر مصرف اعمال می‌شود و مصرف به‌عنوان بخشی از تولید ناخالص داخلی، نسبت به سایر شاخص‌ها نوسانات کمتری دارد، بنابراین اجرای آن می‌تواند به‌عنوان یک منبع درآمد ثبات و با قابلیت پیش‌بینی برای دولت عمل کند.
۲	جلوگیری از فرار مالیاتی	اجرای این مالیات به دلیل ویژگی‌های ذاتی آن، از فرار مالیاتی جلوگیری می‌کند و در صورت وقوع هرگونه تخلف، به‌سادگی در زنجیره تولید و توزیع قابل شناسایی است. به عبارت دیگر، عدم پرداخت مالیات موجب زیان بنگاه‌های خریدار می‌شود، بنابراین این بنگاه‌ها از خرید کالاهایی که مالیات آن‌ها تسویه نشده، اجتناب می‌کنند.
۳	پایه مالیاتی گسترده	با توجه به اینکه مالیات بر ارزش افزوده قادر است بخش‌هایی از فعالیت‌های اقتصادی را پوشش دهد که اخذ مالیات از آن‌ها از طریق مالیات‌های فروش دشوار است، این مالیات دارای پایه مالیاتی گسترده‌ای بوده و امکان بهره‌برداری از بخش قلیل توجهی از ظرفیت‌های مالیاتی بالقوه کشور را مهیا می‌سازد.

با وجود مزایای بسیار، این نوع از مالیات در عمل با مخالفت‌ها و چالش‌های قابل توجهی از سوی برخی اقشار و فعالان اقتصادی مواجه شد و به یکی از قوانین اجرایی بحث‌انگیز در عرصه سیاست‌گذاری مالی کشور بدل گشت. عوامل مؤثر در بروز اعتراضات برخی مودیان و فعالان اقتصادی نسبت به اجرای مالیات بر ارزش‌افزوده را می‌توان در بستر ساختار اقتصادی کشور و شرایط حاکم بر آن جست‌وجو کرد. یکی از مهم‌ترین این عوامل، هم‌زمانی اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده با قانون هدفمندی یارانه‌ها بود. قانون هدفمندی با افزایش قیمت حامل‌های انرژی، به‌طور مستقیم موجب رشد هزینه‌های تولید و در پی آن افزایش قیمت کالاها و خدمات شد، که این امر فشار مضاعفی را بر تولیدکنندگان وارد کرده و کاهش تقاضا برای محصولات داخلی را به دنبال داشت. در چنین شرایطی، اجرای هم‌زمان قانون مالیات بر ارزش‌افزوده، که خود منجر به افزایش قیمت تمام‌شده کالاها و خدمات برای مصرف‌کنندگان نهایی می‌شود، باعث تشدید رکود در بازار و کاهش توان خرید مصرف‌کنندگان گردید. این هم‌زمانی میان دو سیاست اقتصادی گسترده و تأثیرگذار، موجب شد تا بنگاه‌ها و فعالان اقتصادی با مشکلات جدی در حوزه تولید، فروش و تداوم فعالیت‌های اقتصادی مواجه شوند. یکی از عوامل مؤثر و تشدیدکننده در شکل‌گیری اعتراضات نسبت به اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده، تحریم‌های گسترده اقتصادی علیه کشور بود. این تحریم‌ها با افزایش هزینه واردات و قیمت نهاده‌های تولید، منجر به بالا رفتن هزینه‌های تولید داخلی و در نتیجه افزایش قیمت کالاهای مصرفی شد. در چنین شرایطی، اعمال مالیات بر ارزش‌افزوده که به‌طور مستقیم بر قیمت نهایی کالاها و خدمات تأثیر می‌گذارد، فشار مضاعفی را بر تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان وارد ساخت. تلاقی پیامدهای ناشی از تحریم‌های اقتصادی با اجرای این قانون، زمینه‌ساز بروز نارضایتی و اعتراض در میان برخی گروه‌های اقتصادی و اجتماعی شد. علاوه بر موارد مذکور نواقصی در نحوه اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده وجود داشت که در جدول ۲ مسأله و چالش‌های نظام مالیات بر ارزش‌افزوده از حیث رویه‌های اجرایی بیان شده است.

جدول ۲. مسائل و چالش‌های ناشی از رویه‌های اجرایی

۱. نارسایی‌ها در فرآیند استرداد اعتبار مالیاتی فعالان اقتصادی که موجب تاخیر در بازپرداخت مطالبات قانونی آنان شده است.
۲. بهره‌برداری محدود و غیربهرینه از اطلاعات اقتصادی مودیان، به دلیل نبود پایگاه‌های جامع، یکپارچه و تکمیل‌شده اطلاعاتی
۳. فقدان وحدت رویه و یکپارچگی در سیاست‌گذاری و اجرای مقررات در نظام مالیاتی کشور که به بروز تفسیرهای متفاوت و رویه‌های متناقض منجر شده است.
۴. گسترش تاسیس شرکت‌های صوری یا کاغذی با هدف فرار مالیاتی یا سو استفاده از نظام مالیات بر ارزش‌افزوده
۵. تعدد و پراکندگی آیین‌نامه، دستورالعمل‌ها و بخشنامه‌های مرتبط با مالیات بر ارزش‌افزوده که موجب ابهام، سردرگمی و کاهش شفافیت در اجرای قانون شده است.
۶. ضعف و نارسایی در زیرساخت‌های فنی و فناوری اطلاعات، اعم از سخت‌افزاری و نرم‌افزاری که اجرای دقیق، سریع و هوشمند قانون مالیات بر ارزش‌افزوده را با چالش مواجه ساخته است.

با توجه به مجموع مطالب گفته شده تاکنون، توجه به این نکته ضروری است که لازم است همزمان با اصلاح قانون و بازنگری اساسی در رویه‌های اجرایی، فراهم نمودن شرایط مناسب اقتصادی در دستور کار قرار گیرد.

۲. استرداد مالیات بر ارزش‌افزوده

همانطور که در جدول ۱ نیز اشاره شد، یکی از حوزه‌های مشکل‌آفرین در اجرای مالیات بر ارزش‌افزوده، بازپرداخت (استرداد) مالیات است. استرداد مالیات اصطلاحی است که درمورد بازپرداخت مالیات به مودی به کار می‌رود. علت استرداد در نظام مالیات بر ارزش‌افزوده در تعریف این مالیات مستتر است. استرداد مالیات بر ارزش‌افزوده عمدتاً در مورد صادرات صورت می‌پذیرد که مشمول نرخ صفر درصد^۷ (یا نرخ‌های کمتر از نرخ استاندارد) است. به موجب ماده ۱۳ قانون مالیات بر ارزش‌افزوده ایران، صادرات کالا و خدمت به خارج از کشور از طریق مبادی خروجی رسمی، مشمول مالیات موضوع این قانون نمی‌باشد و مالیات‌های پرداخت شده بابت آن‌ها

^۷ نرخ صفر مالیاتی به معنی عدم اعمال هیچگونه مالیات بر روی درآمد یا محصولات خاصی است که توسط عامل اقتصادی تولید یا عرضه می‌شوند. به عبارت دیگر، در این حالت، مالیاتی از درآمد یا محصولات مورد نظر کسر نمی‌شود و عامل اقتصادی به صورت کامل و بدون کسر هیچگونه مالیاتی پول خود را دریافت می‌کند. هلند از جمله کشورهایی است که برای اولین بار از نرخ‌گذاری صفر استفاده کرد. این کشور به جای معاف کردن صادرات از مالیات، آن‌ها را نرخ‌گذاری صفر کرد و اجازه داد که صادرکنندگان کل مالیات پرداختی بر نهاده‌شان را باز پس گیرند.

با ارائه برگه خروجی صادره توسط گمرگ (در مورد کالا) و اسناد و مدارک مثبت، مسترد می‌گردد. بر اساس قانون مالیات بر ارزش افزوده چنانچه سازمان امور مالیاتی کشور استرداد مالیات بر ارزش افزوده را در مهلت مقرر قانونی (سه ماه) به انجام نرساند، مبالغ مالیات بر ارزش افزوده مشمول استرداد شامل جریمه ای معادل ۲ درصد در ماه خواهد گردید که بایستی توسط این سازمان به همراه مالیات‌های مشمول استرداد به مودیان پرداخت گردد. در قانون مالیات بر ارزش افزوده نرخ جریمه تاخیر برای مودیان و سازمان امور مالیاتی کشور به صورت یکسان در نظر گرفته شده است.

در ابتدای اجرای قانون، استرداد مالیات بر ارزش افزوده توسط سازمان امور مالیاتی کشور به دو روش انجام می‌شد. روش اول که به «استرداد موقت» معروف است، بدین صورت بود که طبق شرایط و ضوابط اعلامی سازمان امور مالیاتی در بخشنامه‌های شماره ۹۴۸۵ مورخ ۱۳۸۷/۱۰/۲۱ و ۱۴۸۱۳ مورخ ۱۳۸۷/۱۲/۱۱ و ۷۴۸۶ مورخ ۱۳۸۹/۰۴/۲۹ مودیان ثبت‌نام شده که اقدام به تسلیم اظهارنامه و ثبت درخواست استرداد در اظهارنامه مربوطه تا تاریخ انقضای مهلت می‌کردند، ۳۰ روز پس از انقضای مهلت تسلیم اظهارنامه فرصت داشتند تا خلاصه معاملات خود را بر اساس فرم‌های استاندارد شده توسط سازمان امور مالیاتی تهیه و همراه با فرم تعهدنامه به واحد مالیاتی ارائه دهند. پس از ارائه اسناد و مدارک، واحدهای مالیاتی یک ماه اداری زمان داشتند تا اسناد ارائه شده را بررسی کرده و اقدام به استرداد مالیات کنند یا در صورت وجود دلایل قانونی، گزارش عدم استرداد را صادر نمایند. در صورت گذشت این مدت زمان، با درخواست مودیان، جریمه تأخیر ماهیانه ۲ درصد توسط ادارات امور مالیاتی به مودیان پرداخت می‌شد. این نوع استرداد اساساً بر مبنای خوداظهاری مودیان انجام می‌گرفت و تنها صحت اسناد و مدارک ارائه شده بررسی می‌شد و حسابرسی جامع در این موارد انجام نمی‌گرفت. پس از استرداد موقت، پرونده‌ها برای بررسی دقیق‌تر در اولویت قرار می‌گرفت و بر اساس مواد ۲۵ و ۲۶ قانون، حسابرسی جامع‌تری انجام می‌شد. نتیجه این بررسی‌ها در قالب برگه مطالبه به مودی ابلاغ شده و در صورت اعتراض، پس از طی مراحل دادرسی مالیاتی، برگه قطعی صادر می‌گردید.

روش دوم استرداد، همان حسابرسی جامع است. در صورتی که پرونده مربوطه رسیدگی و نتیجه نهایی (برگ قطعی) بستانکاری مودی باشد، مبالغ بستانکاری استرداد خواهد شد. به دلیل سو استفاده‌های صورت گرفته بر اساس بخشنامه ۵۸/۹۴/۲۶۰ مورخ ۱۳۹۴/۰۶/۰۸ استرداد موقت منسوخ گردید و در حال حاضر استردادهای صورت گرفته بر اساس حسابرسی جامع و مبالغ مندرج در برگ قطعی صورت می‌پذیرد.

موارد قابل استرداد مالیات و عوارض بر ارزش افزوده به شرح زیر است:

۱. **اضافه پرداختی مالیات و عوارض:** زمانی که در مورد مالیات و عوارض ارزش افزوده پرداختی مؤدی بیشتر از دریافتی وی باشد.

۲. ماشین آلات و تجهیزات خطوط تولید: خرید/ واردات ماشین آلات و تجهیزات خطوط تولید نیز به لحاظ اینکه جهت استفاده در خط تولید تهیه می شوند، از جمله کالاهای مورد استفاده برای فعالیت های اقتصادی مؤدی محسوب می گردند و مالیات و عوارض پرداختی آن ها در زمان خرید، وفق مقررات مربوطه، قابل استرداد می باشد.

۳. صادرات کالا و خدمات: مالیات های پرداخت شده بابت خرید نهاده های کالاها و خدمات صادراتی به خارج از کشور، اعم از اینکه کالا و خدمات مزبور معاف یا مشمول این قانون باشند، حداکثر تا یک ماه پس از ارائه برگ خروجی صادره توسط گمرک (در مورد کالا) و اسناد مثبت، از محل وصولی های جاری مسترد می گردد.

۴. خرید کالا و خدمات توسط شهرداری ها و دهیاری ها: مالیات هایی که در موقع خرید کالاها و خدمات توسط شهرداری ها و دهیاری ها برای انجام وظایف و خدمات قانونی پرداخت می گردد، طبق مقررات این قانون قابل تهاتر و یا استرداد خواهد بود.

۵. استرداد مالیات و عوارض کالاهای خاص: مالیات بر ارزش افزوده و عوارض پرداختی مؤدیان بلبت کالاهای خاص (انواع سیگار و محصولات دخانی، انواع بنزین، سوخت هواپیما، نفت سفید و نفت گاز و نفت کوره)، صرفاً در مراحل واردات، تولید و توزیع مجدد آن کالاها توسط واردکنندگان، تولید کنندگان و توزیع کنندگان آن، قابل کسر از مالیات های وصول شده و یا قابل استرداد به آن ها خواهد بود.

۶. کالای همراه مسافران تبعه کشورهای خارجی: مالیات های پرداختی بلبت کالاهای همراه مسافران تبعه کشورهای خارجی که از تاریخ خرید آنها تا تاریخ خروج از کشور بیش از دو ماه نگذشته باشد، از محل وصولی های جاری درآمد مربوط هنگام خروج از کشور در مقابل ارائه اسناد و مدارک مثبت مشمول استرداد خواهد بود (سازمان امور مالیاتی، ۱۴۰۲).

شایان ذکر است شرط مهم استرداد مالیات بر ارزش افزوده، پذیرش اعتبار مالیاتی مودی، توسط سازمان مالیاتی است. در حقیقت در صورت عدم تایید صورتحساب ها و یا عدم پذیرش اعتبار مودی، امکان استرداد ارزش افزوده وجود ندارد.

بر اساس قانون دائمی، استرداد مالیات بر ارزش افزوده تنها در موارد زیر میسر نیست:

- مالیات و عوارض پرداختی جهت خرید نهاده‌های مربوط به طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای دولتی (عمرانی) قابل استرداد نیست؛ در واقع مالیات و عوارض ارزش افزوده پرداختی در این حالت، به بهای تمام شده دارایی‌های مذکور اضافه می‌شود.
- در مواردی که مودی تنها به عرضه کالاها یا خدمات معاف اشتغال داشته باشد، مالیات و عوارض پرداختی مودی جهت خرید نهاده‌های تولید محصولات قابل تهاتر یا استرداد نیست.

نتایج بررسی به عمل آمده از وضعیت استرداد مالیات بر ارزش افزوده کشور نشان می‌دهد که این قانون در شرایط فعلی از حیث اجرا مشکلاتی را برای تولیدکنندگان و صادرکنندگان به وجود آورده است که در ادامه مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۳. مشکلات و چالش‌های موجود در استرداد مالیات بر ارزش افزوده

بحث استرداد مالیاتی از جمله موضوعاتی است که اکثر فعالان اقتصادی آن را به عنوان یکی از موانع کسب و کار خود بیان می‌کنند. قانون استرداد مالیاتی با مشکلات مختلفی روبرو است که باعث سخت تر شدن و پیچیده تر شدن رسیدگی به درخواست‌های استرداد مالیاتی شده است. در ادامه برخی از این چالش‌ها مورد بررسی قرار گرفته است:

۱. عدم وجود سیستم مکانیزه

فقدان سیستم‌های مکانیزه در فرآیند بازپرداخت مالیات بر ارزش افزوده چالش‌های قابل توجهی را هم برای مشاغل و هم برای مقامات مالیاتی به ویژه در اقتصادهای در حال توسعه و در حال گذار ایجاد می‌کند. این چالش‌ها از ناکارآمدی‌ها، تاخیرها و آسیب پذیری‌هایی ناشی می‌شوند که هنگام استفاده از فرآیندهای دستی یا نیمه خودکار برای مدیریت بازپرداخت به وجود می‌آیند. مسائل اساسی در سیستم‌های بازپرداخت دستی مالیات بر ارزش افزوده، زمان بر بودن و مستعد بودن این سیستم‌ها به خطاهای انسانی است. در صورت عدم استفاده از اتوماسیون، ادارات مالیاتی ناچارند برای تایید صحت ادعاها که معمولاً شامل فرآیندهایی نظیر بررسی متقاطع فاکتورها، طبقه بندی هزینه‌ها و.. است، به روش‌های کاری پر زحمت و زمان بر متکی باشند. این روش‌ها احتمال بروز خطاهایی همچون طبقه بندی نادرست هزینه‌ها یا گم شدن اسناد را افزایش می‌دهند که در نهایت می‌تواند

منجر به تأخیر در پرداخت یا رد کامل بازپرداخت‌های قانونی شود. از آنجا که بسیاری از کسب‌وکارها، به‌ویژه صادرکنندگان، برای حفظ تعادل مالی خود و جریان نقدی به بازپرداخت‌های به‌موقع وابسته‌اند، این تأخیرها می‌تواند اثرات مالی شدیدی داشته و باعث کاهش رقابت‌پذیری آن‌ها در بازارهای جهانی گردد.

یکی از چالش‌های اصلی دیگر، افزایش خطر تقلب در سیستم‌های دستی است. ادارات مالیاتی معمولاً به دلیل محدودیت منابع و ضعف در تجزیه و تحلیل داده‌ها، در شناسایی ادعاهای تقلبی با مشکل مواجه می‌شوند. این وضعیت منجر به اتخاذ رویکردی محتاطانه می‌شود که در آن بسیاری از ادعاها به‌عنوان احتمال تقلبی شناسایی می‌گردند و در نتیجه فرآیندهای راستی‌آزمایی پیچیده و زمان‌بر می‌شود که بازپرداخت‌ها را با تأخیر بیشتری روبه‌رو می‌کند. فعالیت‌های متقلبانه تنها درآمد دولت را کاهش نمی‌دهند، بلکه باعث ایجاد بی‌اعتمادی میان مالیات‌دهندگان و دولت نیز می‌شوند. نبود سیستم‌های مکانیزه موجب تشدید ناکارآمدی‌های اداری می‌شود. مقامات مالیاتی، به‌ویژه در کشورهایی با ظرفیت محدود، اغلب با حجم بالای مطالبات بازپرداخت روبه‌رو هستند. عدم پردازش مکانیزه این مطالبات نیازمند منابع انسانی زیاد است و هزینه‌های اداری را افزایش می‌دهد. علاوه بر این، عدم یکپارچگی بین سیستم‌های مالیات بر ارزش افزوده، گمرک و مالیات بر درآمد مانع از اشتراک‌گذاری و هماهنگی مؤثر داده‌ها می‌شود، که شناسایی ناهماهنگی‌ها یا تأیید صحت ادعاها را دشوار می‌کند. این ناکارآمدی‌ها می‌توانند به انباشت بازپرداخت‌های معوق، ایجاد بدهی‌های مالی برای دولت‌ها و فشار بر بودجه آن‌ها منجر شوند (استورات^۸، ۲۰۲۱).

برای مودیان مالیاتی، نبود سیستم‌های مکانیزه بارهای اضافی برای رعایت مقررات ایجاد می‌کند. کسب‌وکارها باید از طریق رویه‌های پیچیده عبور کنند و مستندات زیادی را برای پشتیبانی از ادعاهای خود ارائه دهند. این الزامات نه تنها هزینه‌های انطباق را افزایش می‌دهد، بلکه کسب‌وکارهای کوچک را از درخواست بازپرداخت‌ها منصرف می‌کند. در برخی موارد، مالیات‌دهندگان به‌خاطر تأخیر در پردازش بازپرداخت‌ها مجبور به انتقال اعتبارات مالیات بر ارزش افزوده ورودی به‌صورت نامحدود می‌شوند که این موضوع بر جریان نقدی و برنامه‌ریزی مالی آن‌ها تأثیر منفی می‌گذارد (صندوق بین‌المللی پول، ۲۰۲۱).

در ایران سامانه‌های الکترونیکی برای استرداد مالیات بر ارزش افزوده وجود دارد اما به‌طور کلی سیستم‌ها یکپارچه نبوده و مشکلاتی در ارتباط بین گمرک و سازمان مالیاتی وجود دارد. با این حال باید یادآور بود که پیاده‌سازی چنین سیستم‌هایی مستلزم سرمایه‌گذاری قابل توجه در زیرساخت‌های فناوری و آموزش مقامات مالیاتی است.

⁸ Stewart

۲. فقدان سیستم یکپارچه و نبود وحدت رویه در نظام مالیاتی کشور

فقدان یک سیستم یکپارچه بازپرداخت مالیات بر ارزش افزوده در یک کشور، که در آن فرآیندها به طور قابل توجهی بین استان‌ها متفاوت است، باعث ایجاد چندپارگی اداری و چالش‌های مربوط به انطباق می‌شود. در حالی که مالیات بر ارزش افزوده توسط قوانین ملی کنترل می‌شود، استان‌ها ممکن است به دلایلی که در ادامه توضیح واضح و منسجمی از این موضوع آورده شده است، روند واحدی در فرآیند استرداد مالیات بر ارزش افزوده نداشته باشند.

هر استان ممکن است اولویت‌های اقتصادی یا نیازهای مالی خود را داشته باشد که می‌تواند بر سیاست‌ها و فرآیندهای بازپرداخت مالیات بر ارزش افزوده تأثیر بگذارد. به عنوان مثال، استانی که به شدت به صادرات متکی است، ممکن است تمایل بیشتری به ساده‌سازی روش‌های بازپرداخت مالیات بر ارزش افزوده برای مشاغل درگیر در تجارت بین‌المللی داشته باشد. برعکس، استانی با پایه اقتصادی یا محدودیت‌های بودجه کمتر ممکن است کنترل‌های سخت‌گیرانه‌تری داشته باشد یا تاخیر در پردازش بازپرداخت مالیات بر ارزش افزوده برای مدیریت محافظه کارانه‌تر جریان نقدی داشته باشد. شرایط مختلف اقتصادی منطقه‌ای و اولویت‌های سیاست می‌تواند تفاوت‌هایی را در نحوه رسیدگی به بازپرداخت مالیات بر ارزش افزوده، حتی در داخل یک کشور ایجاد کند.

استان‌ها اغلب از نظر ظرفیت اداری، از جمله منابع موجود برای پردازش بازپرداخت مالیات بر ارزش افزوده، متفاوت هستند. استان‌های بزرگ‌تر یا از نظر اقتصادی توسعه‌یافته‌تر ممکن است دارای بخش‌های مالیاتی با بودجه بهتر و با فناوری و زیرساخت‌های پیچیده‌تر باشند که به آن‌ها امکان می‌دهد تا بازپرداخت مالیات بر ارزش افزوده را به‌طور کارآمد پردازش کنند. استان‌های کوچک‌تر یا با منابع کمتر ممکن است زیرساخت‌های لازم را نداشته باشند که در نتیجه زمان پردازش کندتر، موانع اداری بیشتر خواهد بود.

به‌طور خلاصه، فقدان یک سیستم یکپارچه بازپرداخت مالیات بر ارزش افزوده در یک کشور، که در آن فرآیند از استانی به استان دیگر ممکن است با تفاوت‌هایی روبرو باشد، در درجه اول ناشی از تمرکززدایی اداره مالیات، اولویت‌های اقتصادی منطقه‌ای متفاوت، تفاوت در منابع اداری و فناوری، انجام امور مالیاتی به شیوه شخصی و... است که این عناصر با هم ترکیب می‌شوند تا تجربه‌ای پراکنده و متناقض را برای کسب‌وکارها، به ویژه آن‌هایی که در چندین استان فعال هستند، ایجاد کنند. همچنین عدم وجود یک سیستم یکپارچه مالیاتی که با سایر نهادها و سازمان‌ها (شهرداری‌ها، وزارت بازرگانی، وزارت صنایع و ...) مرتبط باشد، مسئله استرداد اعتبارات اضافی را در آینده بغرنج‌تر می‌کند. برای پرداختن به این موضوع، می‌توان در راستای تمرکز بیشتر فرآیندهای

بازپرداخت مالیات بر ارزش افزوده، بهبود یکپارچگی فناوری و هماهنگی قوانین منطقه‌ای برای ایجاد یک سیستم کارآمدتر برای بازپرداخت مالیات بر ارزش افزوده تلاش کرد.

۳. امکان تقلبی بودن اظهارات مودیان و ساختگی بودن اسناد

جعل اسناد مالیاتی، درست کردن اسناد صادراتی غیرواقعی، به وجود آمدن شرکت‌های تولیدی جعلی یا شرکت‌های تولیدی و صادراتی موقتی جهت استفاده از قانون استرداد مالیاتی از جمله چالش‌های دیگر این قانون است. کثرت درخواست‌های تقلبی اغلب دلیل اصلی تاخیر در پرداخت استردادها است. رسیدگی به درخواست‌های استرداد در اغلب سازمان‌های مالیاتی کمتر توسعه یافته فرآیندی زمان‌بر و پرهزینه است که منجر به تعویق درخواست‌های استرداد و افزایش نارضایتی آن دسته از مودیان می‌شود که به این ترتیب از سرمایه کاری خود محروم شده‌اند. بر اساس نتایج به دست آمده از بررسی قانون استرداد مالیاتی در صورت اجرای درست این قانون مزایایی چون ایجاد انگیزه تولید در مودیان، ایجاد انگیزه صادرات در مودیان و شفافیت مالیاتی مودیان خواهد داشت. به عبارتی اگر قانون استرداد مالیاتی به درستی در کشور اجرا و رسیدگی به درخواست‌های مودیان سریع انجام شود و راه‌های سو استفاده از آن شناسایی و برطرف شود، باعث می‌شود مودیان به تولید و صادرات راغب شده، امور مالی خود را شفاف‌تر نشان دهند و از اظهارات جعلی بپرهیزند.

امکان تقلب در اظهارات مالیاتی و ارائه اسناد جعلی در فرآیند بازپرداخت مالیات بر ارزش افزوده، چالشی پیچیده و چندوجهی برای مقامات مالیاتی به وجود آورده است. سودجویان با بهره‌گیری از نقاط ضعف سیستم بازپرداخت، از جمله وابستگی به مدارک کاغذی و خلأهای نظارتی، زمینه سوءاستفاده را فراهم می‌کنند. برای مقابله مؤثر با این معضل، لازم است مقامات مالیاتی در فناوری‌های نوین سرمایه‌گذاری کنند، سازوکار تبادل داده میان حوزه‌های مختلف را تقویت کرده، فرآیندهای بررسی را کارآمدتر سازند و مجازات‌های بازدارنده‌ای برای متخلفان در نظر بگیرند. با این حال، ضروری است که در این مسیر، تعادلی میان جلوگیری از تقلب و حمایت از حقوق کسب و کارهای سالم برقرار شود تا فرآیندهای نظارتی موجب فشار یا تأخیر بی‌مورد برای مودیان شناسنامه‌دار نشود.

۴. عدم وجود نیروی انسانی ماهر و کارآزموده

یکی از نیازهای اصلی اجرای موفق و موثر قانون استرداد مالیات بر ارزش افزوده تربیت نیروی انسانی متخصص در تشخیص و وصول مالیات بر ارزش افزوده است. عدم توجه به این موضوع می تواند اجرای استرداد مالیات بر ارزش افزوده را با چالش و مشکل مواجه کند.

به دلیل اینکه کلیه پرونده های استرداد باید مورد حسابرسی مالیاتی قرار گیرند، الزام توسعه منابع انسانی (به ویژه استخدام کادر مجرب و توانمند و ارائه آموزش مستمر به آنها) باید در دستور کار سازمان مالیاتی قرار گیرد.

۵. تاخیر در پرداخت حقوق مودیان صادرکننده

طولانی شدن فرآیند استرداد مالیاتی مترادف با دریغ کردن بخشی از نقدینگی تولیدکنندگان و صادرکنندگان است.

تاخیر در پرداخت حقوق مودیان صادرکننده معمولاً با اعتراضاتی از سوی مودیان مواجه می شود. این موضوع به ویژه در شرایط رکود اقتصادی و کمبود نقدینگی فعالان اقتصادی می تواند منجر به ایجاد حساسیت و واکنش های شدیدتر از سوی مودیان گردد و در نتیجه، مشکلاتی را برای فعالان اقتصادی و روند اجرای قوانین مالیاتی به وجود آورد. همان طور که پیش تر ذکر شد، برخی از علل این مشکلات به کمبود زیرساخت های نرم افزاری و سخت افزاری، عدم وجود سیستم های اتوماسیون مؤثر در فرآیندهای تشخیص و وصول مالیات و کمبود نیروی انسانی متخصص در این حوزه ها مربوط می شود. علاوه بر این، اختلالات و کمبود اطلاعات اقتصادی مودیان در سامانه های سازمان امور مالیاتی، از دیگر عواملی است که باعث ایجاد چالش های فراوان در این زمینه می شود.

یکی دیگر از دلایل اصلی عدم استرداد به موقع مالیات برخی مودیان، وقوع پدیده هایی چون فروش کد مالیاتی و جعل اسناد مالی مرتبط با اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده است که این امر، مشکلاتی را برای تشخیص و وصول صحیح مالیات ها ایجاد کرده است.

۴. مروری بر تجارب برخی کشورها در زمینه استرداد مالیات و ارائه راهکار برای ایران

میزان استرداد مالیات بر ارزش افزوده تحت تأثیر عواملی مانند طراحی سیستم مالیاتی، رفتار مودیان، ثقل و فرهنگ مالیاتی قرار دارد. در کشورهای با اقتصاد باز و سیستم مالیاتی خود اظهاری، استرداد معمولاً بیشتر است. برعکس، در کشورهایی که سیاست‌های محدودکننده مانند رد درخواست‌ها در شرایط کمبود نقدینگی دارند، استرداد کمتر خواهد بود. (برد و جندرون^۹، ۲۰۰۷) در جدول زیر به مقایسه فرآیند استرداد مالیاتی بین کشورهای منتخب؛ شامل کشورهای پیشرفته و صنعتی و برخی کشورهای طرف تجاری ایران پرداخته شده است:

ویژگی	ایران	ترکیه	چین	امارات	آلمان	هلند
نرخ VAT برای صادرات	صفر درصد	صفر درصد	صفر درصد	صفر درصد	صفر درصد	صفر درصد
مدت زمان استرداد	۶ ماه یا بیشتر	۲-۳ ماه	۱-۳ ماه	۳-۴ ماه	۱-۳ ماه	۱-۲ ماه
سیستم استرداد	الکترونیکی محدود	آنلاین، درخواست کتبی	دیجیتال	سیستم آنلاین پیشرفته از طریق FAT ^{۱۰}	دیجیتال (ELSTER) ^{۱۱}	دیجیتال، خوداظهاری
مدارک مورد نیاز	فاکتور، اسناد گمرکی	بارنامه، اظهارنامه گمرکی	فاکتور، اظهارنامه گمرکی، مدارک حمل و نقل	اظهارنامه گمرکی، فاکتور	فاکتور، اسناد گمرکی	فاکتور، اسناد گمرکی
هماهنگی بین گمرک و مالیات	ضعیف	نسبتاً قوی	قوی	قوی	قوی	قوی
شفافیت و قوانین	کم	شفاف	شفاف	شفاف	بسیار شفاف	بسیار شفاف

منبع: کمیسیون اروپا، صندوق بین‌المللی پول، اداره امور مالیاتی و گمرکی ترکیه، KPMG

^۹ Bird and Gendron

^{۱۰} پرتال FAT در امارات متحده عربی مخفف Federal Tax Authority (سازمان مالیات فدرال) است. این پرتال مرکز اصلی خدمات مالیاتی آنلاین امارات محسوب می‌شود.

^{۱۱} سیستم ELSTER در آلمان یکی از پیشرفته‌ترین و جامع‌ترین سامانه‌های مالیاتی دیجیتال در اروپا است. این سامانه برای ارسال اظهارنامه‌های مالیاتی، پرداخت مالیات و همچنین درخواست استرداد مالیات بر ارزش افزوده توسط شرکت‌ها و اشخاص حقیقی استفاده می‌شود.

نکات کلیدی موفقیت کشورهای منتخب به شرح زیر است:

۱. استفاده از سیستم‌های دیجیتال و پیشرفته

- کاهش زمان پردازش و تسریع استردادها
- کاهش احتمال خطا و تخلف
- حداقل کردن مدارک فیزیکی و تاکید بر گزارش‌گیری دیجیتال

۲. شفافیت در فرآیندها

- پیشگیری از سو استفاده‌های احتمالی از سیستم استرداد و به‌طور کلی افزایش پایه درآمدی مالیات بر ارزش‌افزوده. آلمان و هلند به‌عنوان کشورهایی با سیستم‌های شفاف و قابل اعتماد شناخته می‌شوند.

۳. پاسخگویی سریع به صادرکنندگان

- پرداخت به‌موقع استردادها در کشورهایی مانند هلند و آلمان باعث تقویت اعتماد صادرکنندگان به سیستم مالیاتی شده است.

۴. سیستم‌های همکاری گمرک و مالیات

- در کشورهایی مانند ترکیه و امارات، گمرک و سازمان مالیاتی همکاری نزدیکی دارند که باعث تطبیق سریع اطلاعات می‌شود.

وضعیت ایران در مقایسه با کشورهای منتخب در زمینه استرداد مالیات بر ارزش‌افزوده هنوز با چالش‌های زیادی روبرو است. این چالش‌ها شامل زمان طولانی استرداد، پیچیدگی مستندات و عدم یکپارچگی سیستم‌ها است. با این حال ایران می‌تواند با بهره‌گیری از تجارب این کشورها و پیاده‌سازی تغییرات در سیستم‌های دیجیتال، شفافیت قوانین و... استرداد مالیات بر ارزش‌افزوده را بهبود دهد و از این طریق حمایت بیشتری از صادرکنندگان به‌عمل آورد.

۵. نتیجه‌گیری و ارائه رویکردهایی برای بهبود عملکرد فرآیند استرداد مالیات بر ارزش‌افزوده ایران

با توجه به بررسی‌های انجام شده فرآیند استرداد مالیات بر ارزش‌افزوده در ایران نیاز به اصلاحات جدی در حوزه‌های مختلف دارد. اگر ایران بتواند از تجربیات کشورهای موفق بهره‌برداری کند و با بهبود سیستم‌ها و قوانین فرآیند استرداد را تسهیل کند می‌تواند به افزایش صادرات و رقابت‌پذیری صادرکنندگان کمک نماید و از فشارهای مالیاتی موجود بکاهد.

۱. تسریع در اجرای طرح خودکارسازی و یکپارچه‌سازی سیستم مالیاتی

با اجرای کامل این طرح امکان یکپارچه‌سازی سیستم مالیاتی و جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات کارکرد مودیان کلیه مالیات‌ها به‌ویژه این نوع مالیات فراهم می‌شود و آنگاه می‌توان ارتباط اطلاعاتی موثری میان سازمان امور مالیاتی و نهادهای ذی‌ربط ایجاد نمود. در این خصوص ایجاد یک سامانه آنلاین مشابه ELSTER آلمان برای تسریع درخواست‌ها و استردادها پیشنهاد می‌گردد. آنچه در جهت اجرای بهتر قانون و مقوله استرداد ضروری به‌نظر می‌رسد، طراحی و پیاده‌سازی سیستم‌های آنلاین و دیجیتالی پیشرفته است که از یک‌سو باعث اطمینان بخشی اسناد و مدارک واقعی مودیان و تسریع در روند رسیدگی می‌گردد و از طرفی باعث جلوگیری و کشف تقلب سودجویان و کلاهبرداران خواهد شد.

۲. تسریع در پردازش و پرداخت استردادها

ایجاد چارچوب‌های قانونی برای پرداخت استردادها در مدت زمان مشخص و سرعت بخشیدن به فرآیند استرداد اعتبار مالیاتی مودیان می‌تواند گامی مثبت در راستای حل مسائل تولیدکنندگان و بهبود محیط کسب‌وکار به حساب آید.

۳. تقویت ارتباط بین گمرک و سازمان مالیاتی

قابل تأمل است که عدم همکاری سازمان‌های مرتبط با استرداد مالیات بر ارزش‌افزوده در ارائه اطلاعات درخواستی مأموران در حین حسابرسی پرونده‌های مودیان ممکن است باعث فرار مالیاتی و تضییع حقوق دولت شود. اجرای این طرح مستلزم همکاری همه جانبه سازمان‌های دولتی ذی‌ربط می‌باشد.

۴. شفاف‌سازی قوانین و مدارک مورد نیاز

اطلاع‌رسانی بهتر به صادرکنندگان درباره مدارک و فرآیندهای لازم برای دریافت استرداد.

۵. کاهش پیچیدگی مستندها و فرآیندها

کشورهای موفق فرآیند استرداد را ساده کرده‌اند. ایران می‌تواند با کاهش تعداد مستندهای مورد نیاز و ساده‌سازی فرآیند درخواست استرداد VAT فشار را از روی صادرکنندگان کاهش دهد و فرآیند را کارآمدتر کند.

۶. استقرار سیستم‌های نظارتی

برای تأمین منابع مالی لازم جهت پرداخت درخواست‌های قانونی استرداد، باید سیستم‌هایی برای نظارت و پیش‌بینی دقیق میزان استرداد طراحی شود. با افزایش تعداد درخواست‌ها در طول زمان، مراجع مالیاتی باید توانایی پیش‌بینی میزان استرداد سالانه را با دقت کافی داشته باشند.

۷. تربیت و استفاده از نیروی کار ماهر و با تجربه

پیشنهاد می‌شود ادارات مالیاتی کشور از نیروی انسانی متخصص و با تجربه، با توجه به حجم و پیچیدگی پرونده‌های استرداد مالیاتی، برای رسیدگی به این پرونده‌ها بهره‌گیری کنند. استفاده از کارشناسان ماهر نه تنها می‌تواند روند بررسی پرونده‌ها را تسریع بخشد، بلکه به دقت و صحت فرآیند استرداد نیز کمک خواهد کرد. بدین ترتیب، علاوه بر بهبود کارایی و شفافیت در عملکرد، احتمال بروز اشتباهات و اختلافات قانونی کاهش یافته و اعتماد مودیان به سیستم مالیاتی افزایش خواهد یافت.

منابع

1. Poudel, S. P. (2025). Impact of Value Added Tax on Total Tax Revenue Generating in Nepal. *Journal of Islamic Economics Perspectives*, 7(1), 18-32.
2. Odu, V. C. (2022). Value-added tax, revenue generation and economic growth in Nigeria. *Accounting and taxation review*, 6(1), 10-28.
3. Efuntade, A. O. (2020). Value added tax and its effect on revenue generation in Nigeria. *KIU Interdisciplinary Journal of Humanities and Social Sciences*, 1(2), 353-369.
4. Hakim, M. L. (2024). Fiqh Sosial Perspective on Prenuptial Agreements: Harmonizing the Tradition and Modernity in Muslim Communities. *Santri: Journal of Pesantren and Fiqh Sosial*, 5(2), 185-198.
5. Bird, Richard M. and Pierre-Pascal Gendron (2007). *The VAT in Developing and Transitional Countries*, Cambridge & New York: Cambridge University Press
6. Stewart, M. (2021). *The Law and Policy of VAT Tourist Tax Refund Schemes: A Comparative Analysis*.
7. Harrison, M. G., & Krelove, R. (2005). VAT refunds: A review of country experience. *IMF Working Papers*, (2005/218).
8. Maltsev, A. A., & Kinzhebaeva, E. V. (2010). Improving the enforcement of value added tax in export operations. *Izvestiya USUE*, 3(29), 35-42.
9. Chandra, P., & Long, C. (2013). VAT rebates and export performance in China: Firm-level evidence. *Journal of Public Economics*, 102, 13-22. DOI:
10. Grundel, L., Gurnak, A., Zhuravleva, I., Yumaev, M., & Danilkevich, L. (2018). Modelling the trajectory of implementing the offshore mechanism of taxation optimization within the conditions of international tax competition. *International Journal of Simulation: Systems, Science and Technology*, 19(5), 28.1-28.4.